

УДК 373.016:811.111

ГАЛИНА ШИЯН

Хацьківська середня школа Черкаського району Черкаської області

РОЗВИТОК МОВЛЕННЕВОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ УЧНІВ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Розглядається значення розвитку мовленнєвої компетенції учнів на уроках англійської мови, як необхідної умови розвитку особистості. Проаналізовано джерела, де започатковано розв'язання даної проблеми. Уточнено термін «комунікативна компетенція» та її складові частини, а саме: граматична компетенція, дискурсивна компетенція, тобто здатність будувати речення у дискурсі з метою формування змістовної цілісності ряду висловлювань, соціолінгвістична компетенція, яка полягає у розумінні правил вживання мовних норм, які залежать від певного соціального контексту, та стратегічна компетенція, яка визначає мовні прийоми, які використовують мовці, коли спілкування погіршується в результаті недостатнього знання мови. До цих прийомів належать коректування, парафраз, іносказання, повтор та пауза. Стаття містить розроблені автором вправи та завдання для розвитку мовленнєвої компетенції учнів. Особлива увага приділяється методу мозкового штурму, в якості зразка наводиться спайдерграма «Вчитель». Розроблений автором підхід до вивчення даної проблеми дозволяє під час навчального процесу прослідкувати розвиток мовленнєвої компетенції учнів і відповідно здійснювати додаткові методологічні підходи для активізації творчої діяльності школярів.

***Ключові слова:** мовленнєва компетенція, підготовлене та непідготовлене мовлення, розвиток мовленнєвої компетенції.*

Постановка проблеми. Входження нашої держави до європейського освітнього простору, міжнародна інтеграція всіх аспектів суспільного життя вимагає вільного володіння іноземною мовою, необхідною в будь-яких сферах людської діяльності. Мовленнєва компетенція стає вагомим фактором суспільно-економічного та культурного розвитку суспільства, в якому особистість вільно володіє іноземною мовою й може запровадити її в життя. Це сприяє підвищенню мовного статусу в умовах шкільної середньої освіти, підвищенню рівня її викладання, а також спонукає до пошуку нових підходів під час навчально-виховного процесу, зокрема, формуванню мовленнєвої компетенції учнів. Вирішення цих питань скеровується в русло практичної діяльності, а саме допомогти учням усвідомити свою мовленнєву практику, розвивати мовленнєву інтуїцію, формувати в них навички самодіагностики при побудові зв'язних висловлювань.

Аналіз останніх джерел досліджень. Проблема мовленнєвої компетенції вивчалась рядом дослідників, зокрема, І. Бім, І. Зимньої, Т. Ібрагімова, А. Новікова, М. Пожарської, Р. Мильруд, А. Хуторського та ін. Педагогічний і методичний аспект висвітлений у працях В. Бадера, О. Біляєва, Т. Ладиженської, М. Пентилюк,

Л. Мацько, Г. Шелехової. Пошуки виділення компонентного складу комунікативної компетенції в зарубіжній дидактиці та методиці пов'язані з іменами таких вчених, як Д. Хаймз, А. Холлідей, Ван Ек та ін. Зокрема, Д. Хаймз (D. Hymes, 1992) об'єднував поняттям "комунікативна компетенція" граматичну компетенцію (правила мови), соціально-лінгвістичну (правила діалектної мови), дискурсивну (правила побудови сенсу висловленого) і стратегічну (правила підтримки контакту зі співрозмовником)[2, с. 272].

Метою статті є визначення основних методів та прийомів розвитку мовленнєвої компетенції учнів.

Виклад основного матеріалу. Термін «комунікативна компетенція» виражає відношення та взаємодію між граматичною компетенцією (знання граматичних правил) та соціолінгвістичною компетенцією (вміння спілкуватися). Визначення комунікативної компетенції містить чотири складові частини: граматична компетенція, дискурсивна компетенція, тобто здатність будувати речення у дискурсі з метою формування змістовної цілісності ряду висловлювань, соціолінгвістична компетенція, яка полягає у розумінні правил вживання мовних норм, які залежать від певного соціального контексту, та стратегічна компетенція, яка визначає мовні прийоми, які використовують мовці, коли спілкування погіршується у результаті недостатнього знання мови. До цих прийомів належать коректування, парафраз, іносказання, повтор та пауза[1, с. 95]. Проте, у розвитку комунікативної компетенції не можна не брати до уваги граматичні правила. Без елементарного рівня граматичної компетенції неможливо спілкуватися з носієм мови взагалі. Отже, граматична компетенція є частиною комунікативної компетенції.

Розвиток мовлення відбувається однаково в рідній та іноземній мові від сприйняття до відтворення, як вважають психологи, і від слухання до говоріння, якщо ми маємо на увазі методологічні терміни.

Згідно з думками «Мова – це не річ, це процес» (Н.Брукс) і «Мова не існує. Вона відбувається» (П.Стівенс), ми повинні з'ясувати, що означає вислів «Вона відбувається» [4, с. 116]. Які психологічні характеристики усного мовлення? По-перше, мовлення повинно бути вмотивованим, тобто мовець прагне повідомити слухача про щось цікаве, важливе, або отримати інформацію від нього. У вивченні іноземної мови важливо обміркувати мотиви спілкування учнів. Вони повинні мати потребу спілкуватися не лише для отримання хорошої оцінки, але й для того, щоб виразити свої думки та почуття[5, с. 31]. Учні в жодному випадку не повинні відтворювати дослівно певне висловлювання, вивчаючи текст напам'ять. По-друге, мовлення завжди адресоване співрозмовнику, тому слід організувати навчальний процес таким чином, щоб він дозволяв учням вільно спілкуватися, в тому числі й між собою. Повідомлення буде успішним, коли мовлення учня буде адресоване до класу, а не до вчителя чи до стелі, як, на жаль, часто трапляється. По-третє, мовлення повинно бути емоційно забарвленим, виражати власні думки, почуття, особисте ставлення до повідомлюваного. Тому особливу увагу слід приділяти тому, як слід використовувати інтонаційні прийоми, щоб виразити ставлення та почуття до сказаного. Це може бути здійснено шляхом виконання таких завдань, як: з'ясувати причину, чому повідомлення сподобалося; ствердити чи заперечити певну думку; висловити власну думку стосовно епізоду чи поставленої проблеми і т. ін. По-четверте, мовлення завжди є ситуативним і має

місце у конкретній ситуації. Тому на заняттях варто продумати ситуації, які можна використати, щоб зробити мовлення учнів ситуативним.

З метою розвитку мовленнєвої компетенції учнів ми застосовуємо наступні вправи для розвитку зв'язного мовлення:

1) Information-gap activities. Завдання полягає в тому, що співрозмовники мають різну інформацію і можуть скласти цілісну картину, обмінявшись інформацією. Завдання має 2 різновиди: Describe and draw та Find the differences.

2) Розповідання історій. Учні поділяються на групи. Кожна група представляє свою серію малюнків, за якими інша група повинна скласти та розповісти історію.

3) Знайомство та привітання. Це рольова гра, у якій пропонується протягом ділової зустрічі або конференції познайомитись із великою кількістю людей та відрекомендувати їх одне одному.

4) Відомі люди. Учні загадують п'ять відомих людей. Вчителі також можуть дати завдання назвати групам п'ять відомих людей, яких би вони хотіли б запросити на обід, з якими вони хотіли б поспілкуватися, та якими стравами вони б їх пригостили.

5) Портретне інтерв'ю. Учні діляться на три групи. Кожна група отримує малюнок з метою підготувати якомога більше питань до інших груп.

6) Дискусія. Перш ніж організувати дискусію, вчитель повинен пам'ятати, що учням потрібен час для її підготовки. Тому важливо надати учням час для обдумування перед дискусією. Можна поділити учнів на маленькі групи, щоб вони дослідили дискусійну тему перед тим, як проводити дискусію з усім класом.

7) Вирішення проблеми. Ці вправи змушують учнів мислити. Крім того, цей вид вправ розвиває навички учнів працювати в групах.

8) Анкетування. Учні обговорюють питання у групах. Для обговорення можна взяти наступні питання: *Do you spend a lot of time on the phone? Who with? Have you ever got annoyed or frustrated when making a phone call? Why?*

9) Створення проблемних ситуацій. Учні повинні підготувати повідомлення, спираючись на вигадану проблемну ситуацію. Наприклад, *How would you feel if: got married /failed an important exam/met the Queen of England/became homeless/had your car stolen/inherited 1 million dollars and so on.*

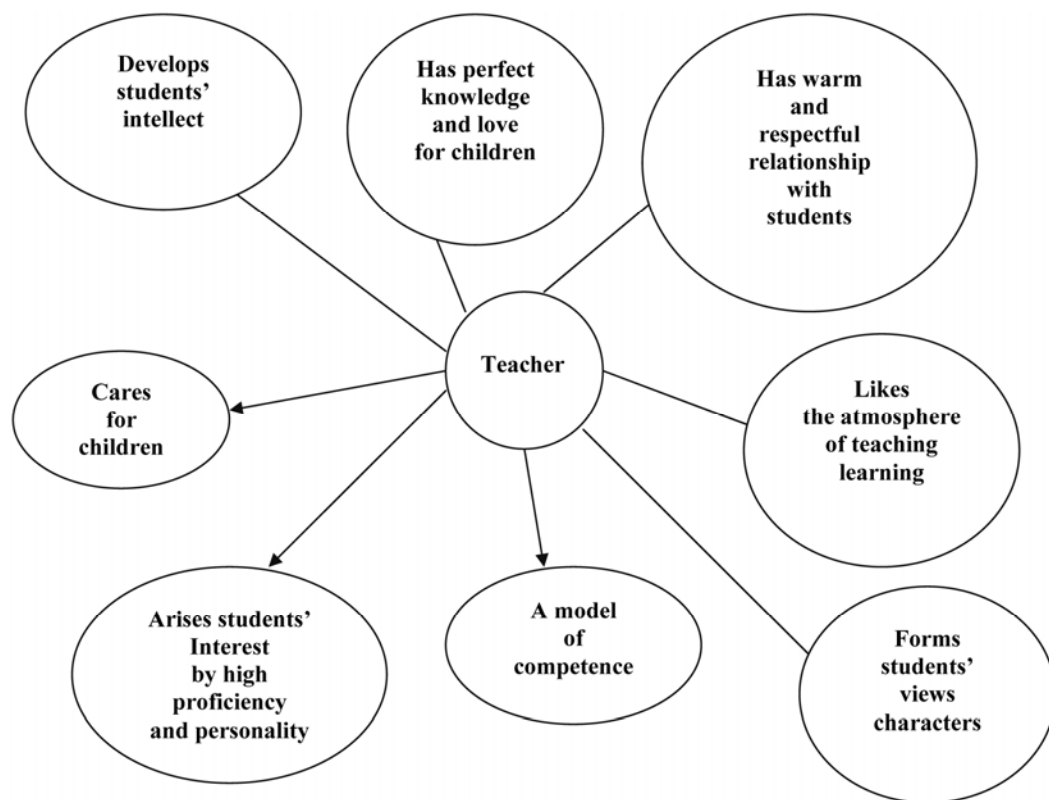
10) Mind-map. Цей вид роботи полягає в тому, що з опорою на малюнок та ключові слова учні мають скласти повідомлення.

Spring

- The sun shines brightly
- Green leaves
- The most beautiful season of the year
- Fine weather
- A lot of flowers
- Blue sky
- Birds come back home
- Stay much time outdoors

На нашу думку, особливої уваги заслуговує такий вид роботи, як «мозковий штурм» (brainstorming activities). Спочатку має бути чітко сформульована проблема або запитання. Потім учні повинні висловити якомога більше варіантів вирішення проблеми. Наприклад, проблема «З якою метою я вивчаю іноземну мову» передбачає безліч відповідей, навіть найфантастичніших. На цьому етапі важливо не обмежувати учасників «мозкового штурму», щоб вони могли надати багато варіантів відповідей. Заохочуються навіть незвичайні або абсурдні ідеї, адже мета цієї роботи стимулювати творчу активність учнів – і будь-яке обмеження тут неприпустиме. На останньому етапі аналізуються всі варіанти відповідей, відбираються найкращі, деякі відповіді коректуються або об'єднуються – і лідер групи малює на дошці схему (spide rgram). Наведемо приклад spide rgram “Teacher”.

Висновки. Отже, розвиток мовленнєвої компетенції на уроках англійської мови є однією з умов вільного володіння іноземною мовою. Виконуючи вправи та завдання, що формують мовленнєву компетенцію, учні розвивають пізнавальну діяльність, вчаться самостійно мислити – і вчитель лише керує навчальним процесом. Різноманітність мовленнєвих ситуацій, які можуть бути створені в класі, сприяють формуванню в учнів стійкого інтересу до вивчення іноземної мови, внутрішньої мотивації до опанування іноземною мовою. Також активізується творча діяльність школярів, розвивається культура мовлення, мислення, спілкування. Учні оволодівають загальними прийомами комунікативної компетенції, вчаться створювати власні повідомлення, пропонувати шляхи вирішення проблем, систематизувати та порівнювати.

Список використаних джерел

1. Harner Jeremy. The practice of English language teaching. L. - New York, 1991.- 296 p.
2. Hymes, D. On Communicative Competence / D. Hymes; in J. B. Pride and J. Holmes (eds.). – New York: Harmondsworth: Penguin, 1972. – P. 269–293.
3. Potter Mike. International issues. Teacher's book. L., 1991.- 125p.
4. Savignon, S.J. Communicative Competence: Theory and Classroom Practice. New York: McGraw-Hill. – 1997.- 2nd edition.
5. ANNAMARIE – English communication, Kiyv-2004. – 100p.
6. Bob Hastings, Marta Uminska Exam Activator.- 231p.
7. Pahomova T. G. Methodological theses, Cherkasy-2009. – 64p.
8. Tests - The Upper-intermediate level – UK, County Berkshire, Reading. -100p.
9. Thomas Kral The Lighter Side”of TEFL. – Washington, D.C, 1994. – 135p.

Стаття надійшла до редакції 01.11. 2014 р.

ШИЯН Г.

Хацковская средняя школа Черкасского района Черкасской области, Украина

РАЗВИТИЕ РЕЧЕВОЙ КОМПЕТЕНЦИИ УЧЕНИКОВ НА УРОКАХ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

В статье рассматривается значение развития речевой компетенции учеников на уроках английского языка, как необходимого условия развития личности. Рассмотрены актуальные источники исследований, в которых обосновано решение данной проблемы как необходимого условия успешного изучения иностранного языка. Определен термин «речевая компетенция» и выделены ее составные части, а именно: грамматическая компетенция, дискурсивная компетенция, то есть способность строить предложения в дискурсе с целью формирования содержательной целостности ряда высказываний, социолингвистическая компетенция, которая состоит в понимании правил употребления языковых норм, зависящих от определенного социального контекста, и стратегическая компетенция, которая определяет языковые приемы, используемые собеседниками, когда общение ухудшается в результате недостаточного знания языка. К этим приемам принадлежат корректирование, парафраз, иносказание, повторение и пауза. Статья содержит разработанные автором упражнения и задания для развития речевой компетенции учеников. Особенное внимание уделяется методу мозгового штурма и в качестве образца приводится спайдерграмма «Учитель». Разработанный автором подход к изучению данной проблемы разрешает во время учебного процесса отследить развитие речевой компетенции учеников и соответственно совершать дополнительные методологические подходы для активизации творческой деятельности школьников.

Ключевые слова: речевая компетенция, подготовленная и неподготовленная речь, развитие речевой компетенции.

SHIYAN H.

Hatski High School Cherkasy region, Ukraine

DEVELOPING COMMUNICATIVE COMPETENCE OF STUDENTS AT ENGLISH LESSONS

In the article the importance of developing communicative competence of students at English lessons, as one of the backgrounds for forming an individual is considered. The recent studies of solving this issue, as one of the necessary conditions in learning a foreign language, are overviewed. In the article the notion “communicative competence” and its components are determined: grammatical competence, discourse competence, that is the ability to build sentences in discourse for the purpose of forming meaningful integrity from a set of utterances, sociolinguistic competence, which lies in understanding the right usage of language standards, that depend on a particular context and strategic competence, which determines language techniques, that are used when interlocutors have a communication gap as a result of imperfect language knowledge. These techniques include: correction, paraphrase, parable, repetition and pause.

The article contains exercises, tasks for developing communicative competence worked out by its author. Special attention is paid to the brainstorming activity, as an example, the author gives spidergram “Teacher”. The developed approach allows to monitor communicative competence development of students and to fulfill additional methodological approaches for developing creative activities of students.

Keywords: *communicative competence, prepared and unprepared speech, developing communicative competence.*